

STORTINGET

Innst. 306 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:107 S (2018–2019)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Knutsdatter Strand og Marit Arnstad om å ivareta norske forskningsmiljøer ved innføringen av Plan S

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen involvere forskningssektoren i konkretiseringen av gjennomføringen av Plan S.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at alle fagmiljøer fortsatt vil ha relevante kanaler å publisere sine forskningsresultater i.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at kvalitet og ikke ressurser avgjør hvem som har muligheten til å publisere forskningsresultater.
4. Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for og utrede mulige overgangsordninger ved innføring av Plan S.
5. Stortinget ber regjeringen sikre at Plan S ikke er i strid med norsk lovgivning om opphavsrett.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Martin Henriksen, Nina Sandberg,

Torstein Tvedt Solberg og Kristian Torve, fra Høyre, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen, Marianne Synnes og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen Roy Steffensen, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Forsknings- og høyere utdanningsminister Iselin Nybø har uttalt seg om forslaget i brev til komiteen av 30. april 2019. Brevet følger som vedlegg til innstillingen. Komiteen har avholdt åpen høring 30. april 2019.

Komiteen har merket seg at Stortinget sluttet seg til målet om åpen publisering allerede i 2005, og at Plan S er et internasjonalt initiativ for åpen tilgang til all offentlig finansiert forskning innen 2020. Norge har, via Norges forskningsråd, sluttet seg til planen.

Komiteen registrerer at det synes å være utbredt enighet i sektoren om formålet med Plan S. Komiteen registrerer videre at det synes å være en del usikkerhet rundt den praktiske gjennomføringen av Plan S og konsekvensene av tilslutning til planen.

Komiteen har merket seg at de internasjonale retningslinjene for iverksettelsen av Plan S skal ferdigstilles sommeren 2019. Komiteen har også merket seg at i Norge har Unit – Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning ansvaret for å forhandle abonnementsavtaler med forlagene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil understreke viktigheten av

åpen tilgang til all offentlig finansiert forskning. Tilgangen til mesteparten av dagens forskningslitteratur begrenses i dag av at den publiseres i abonnementsbaserte tidsskrifter. Åpen tilgang vil kunne bidra til å stimulere kunnskapsøkonomien ved å gi flere brukergrupper tilgang til kvalitetssikret vitenskapelig litteratur.

Flertallet støtter initiativet Plan S men understreker samtidig viktigheten av å involvere forskningssektoren for å finne løsninger som gjør norske forskere i stand til å møte kravene som følger av Plan S uten at det går på bekostning av forskningskvaliteten. Flertallet viser i den forbindelse til at Kunnskapsdepartementets politiske ledelse er i dialog med sektoren gjennom både Universitets- og høyskolerådet (UHR) og forskernes organisasjoner. Denne dialogen blir viktig også i gjennomføringen av Plan S. Flertallet viser til at veilederen for implementering av Plan S ikke foreligger enda. Det er derfor ikke mulig å forutse de endelige kravene fra cOAlition S, den internasjonale koalisjonen som står bak Plan S, før veilederen er lagt frem.

Flertallet viser videre til at nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler slår fast at innen 2024 skal alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler være åpent tilgjengelige. Alle fagmiljøer må ha relevante kanaler å publisere sine forskningsresultater i. Flertallet viser i den forbindelse til at cOAlition S vil gjennomføre behovsanalyser og bidra med støtte til etablering og/eller overgang for tidsskrifter på områder hvor det er et særlig behov for dette. Flertallet viser også til de pågående forlagsforhandlingene hvor man hittil har sikret «publisering og les-avtaler» med to av de største aktørene i markedet.

Flertallet viser videre til at regjeringen ønsker at det skal være gratis for alle å lese og enkeltforskere både å publisere og å lese, gjennom å om dirigere dagens pengestrømmer fra å betale abonnemeter til å betale for kvalitetssikring og redaksjonelt arbeid. Det er viktig å fortsette samarbeidet med forskerne i tiden fremover om å identifisere hvilke tidsskrifter det er viktigst å åpne, og samarbeide om hensiktsmessige finansieringsmodeller gjennom for eksempel kollektive løsninger eller avtaler på nasjonalt nivå.

Flertallet er opptatt av at Plan S ikke skal være i strid med norsk lovgivning om opphavsrett, og viser derfor til at statsråd Nybø har bedt Unit om å utrede rettighets- og lisensspørsmål i forbindelse med åpen publisering av vitenskapelige arbeider og datasett i Norge, herunder spørsmål om forskningsinstitusjonenes ansvar og rettigheter som arbeidsgivere og problemstillinger knyttet til bruk av delingslisenser fra Creative Commons, såkalte CC-lisenser. Flertallet merker seg at utredningen skal gjøres i samarbeid med Norges forskningsråd og UHR, og være ferdigstilt innen 1. september 2019.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at all offentlig finansiert forskning bør være åpent tilgjengelig. Dagens publiseringsmodell er ikke bærekraftig. Disse medlemmer ønsker ordninger som gir alle tilgang og slik demokratiserer forskningen.

Norge har via Norges forskningsråd sluttet seg til Plan S, et internasjonalt initiativ for åpen tilgang til all offentlig finansiert forskning innen 2020. Når Plan S vekker betydelig debatt, skyldes det en begrunnet usikkerhet i sektoren. Det er stadig svært mange ubesvarte spørsmål om hvordan norsk deltakelse skal gjennomføres, og hvilke konsekvenser tilslutningen til planen vil få.

Disse medlemmer mener at Plan S er så omfattende og omveltende at de nasjonale konsekvensene bør utredes. Norge har gode forutsetninger for et effektivt arbeid med åpen tilgang, men i den grad forskningskvalitet og spredning og utvikling av framtidige forskningsmiljø berøres, bør barrierer og konsekvenser kartlegges. Disse medlemmer viser til forslaget fremmet av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti under Stortingets behandling av Meld. St. 4 (2018–2019) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028, som lød:

«Stortinget ber regjeringen utrede aktuell risiko og konsekvenser av tilslutning til Plan S, i dialog med partene og relevante organisasjoner.»

Disse medlemmer vil særlig understreke at det fortsatt er uklart hvordan man sikrer kvalitet i de åpne kanalene, og hva overgangen til åpen publisering vil bety for forvaltning av opphavsrett, for den akademiske friheten, for rekruttering av yngre forskere, for det norske fagspråkets posisjon og for internasjonalt samarbeid med mer.

Disse medlemmer mener det er avgjørende for å lykkes med Plan S at man finner gode løsninger og nødvendige overgangsordninger i tett samarbeid med sektoren. Mot denne bakgrunnen er det problematisk at regjeringen har gått inn for en prosess kjennetegnet av hastig framdrift, begrenset informasjonsinnhenting og sen involvering av partene og organisasjonene. Disse medlemmer kan ikke stille seg bak en slik fremgangsmåte for gjennomføring av en av de viktigste reformene i forskningsverdenen på lenge. Disse medlemmer anbefaler derfor fortsatt en helhetlig utredning av risiko og konsekvenser ved utredning av Plan S. Sektoren kjenner forskningshverdagen og er tjent med et velfungerende forskningssystem, og organisasjoner og partene bør med i samråd. En god dialog krever at universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren sikres reell medvirkning.

Disse medlemmer vil særlig trekke frem at norsk som fagspråk er på vikende front. Utvikling av norsk fagspråk er viktig både for arbeids- og samfunns- liv. Internasjonaliseringen av forskningen og den økende bruken av engelsk gjør det nødvendig å ha særlig oppmerksomhet på dette, også når det gjelder hva åpen publisering betyr for norskspråkets stilling.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan norsk fagspråk kan ivaretas og sikres i overgangen til åpen publisering.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det er et pågående arbeid i Kulturdepartementet med en språkmelding. Flertallet vil understreke at det i universitets- og høyskoleloven § 1-7 står at universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk, og at Kunnskapsdepartementet tidligere har pålagt universitetene og høyskolene å utarbeide egne språkstrategier, noe de fleste har.

Flertallet viser videre til at Kunnskapsdepartementet i tildelingsbrevene til universitetene og høyskolene for 2019 har tatt inn følgende formulering:

«Universitetene og høyskolene har et lovpålagt ansvar for norsk som fagspråk, og institusjonene skal utarbeide egne språkstrategier. Internasjonaliseringen av forskningen og den økende bruken av engelsk gjør det nødvendig å ha særlig oppmerksomhet om dette arbeidet. Departementet ber om at institusjonene følger utviklingen for norsk som fagspråk og vurderer behovet for å sette inn tiltak.»

Flertallet viser også til at det er opprettet en ordning med et nasjonalt konsortium for innkjøp av åpne tidsskrifter i humaniora og samfunnsvitenskap, et tiltak lansert i Meld. St. 25 (2016–2017) Humaniora i Norge. Det er Unit som koordinerer innkjøpsprosessen i samarbeid med UHR og Forskningsrådet. For perioden 2018–2020 er det bevilget støtte til innkjøp av 25 åpne vitenskapelige tidsskrifter av høy kvalitet som primært inneholder artikler på norsk, med den hensikt å styrke norsk fagspråk. Gjennom dette tiltaket er en betydelig del av den norskspråklige forskningen blitt umiddelbart tilgjengelig for relevante brukergrupper både innenfor og utenfor akademien.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at nedgangen i bruk av norsk som fagspråk skjer til tross for utviklingen av institusjonelle språkstrategier, og understreker at forsknings- og høyere utdanningsminister Iselin Nybø har åpnet for at departementet, etter å ha gjennomgått institusjonenes

språkstrategier, vil vurdere om det er behov for ytterligere tiltak fra sentralt hold.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og vil understreke at forslagsstillerne fullt ut deler målsettingen om overgang til åpen tilgang til forskning, herunder at offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelig for alle. Disse medlemmer viser til at det synes å være utbredt enighet i sektoren om formålet med Plan S og er enig i dette. Disse medlemmer viser til at forslagsstillerne hovedsakelig er at det må sikres en overgang til åpen publisering gjennom Plan S, som ivaretar både forskernes og samfunnets behov og interesser. Samtidig registrerer disse medlemmer en stor usikkerhet i forskningsmiljøene om de faktiske konsekvensene og om den pågående prosessen fullt ut ivaretar forskernes og samfunnets interesser. Denne bekymringen er også bakgrunnen for representantforslaget, og disse medlemmer viser til at det i den åpne høringen er uttrykt bred støtte til Senterpartiets forslag.

Disse medlemmer mener det er viktig at en kommer frem til en løsning som både ivaretar fellesskapets interesser samtidig som vi ivaretar kvalitet i forskningen. Kompleksiteten i denne prosessen og den raske tidsplanen gjør det, etter disse medlemmers oppfatning, nødvendig å sikre at overgangen til åpen forskning må skje i tett samarbeid med de som kjenner sektoren best, herunder forskerne selv.

Disse medlemmer registrerer signalene fra Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet om at de vil ha tettere dialog med partene i utviklingen og implementeringsprosessen. Samtidig registrerer disse medlemmer at det fortsatt er usikkerhet og uklar forståelse av i hvilken grad de berørte partene vil være inkludert i den videre prosessen.

Disse medlemmer vil påpeke at, ved siden av den akademiske friheten er adgangen til å publisere egen forskning kritisk viktig for forskerne. Uten tilstrekkelig adgang til publisering blir den akademiske friheten sterkt skadelidende, og samfunnet går glipp av viktig kunnskap. Fagmiljøene må derfor ha relevante kanaler å publisere i. Disse medlemmer viser til at det per i dag er svært mange tidsskrifter som ikke tilfredsstillers publiseringsskravene i Plan S. Vi kan ikke risikere at norske forskere ikke får publisere i de mest relevante tidsskriftene. Det er flere fagfelt som i dag ikke har gode publiseringsskanaler som tilfredsstillers kriteriene som er fastsatt i Plan S. Disse medlemmer viser til høringen, der det ble vist til at dette særlig gjelder de små fagfeltene, hvor det er få tidsskrifter som kvalifiserer til rammeverket. Siden ikke alle land og finansieringsaktører internasjonalt er tilknyttet Plan S, er disse medlemmer bekymret for at dette vil kunne føre til ufor-

delaktig konkurranse mot andre internasjonale miljø. Det er ikke akseptabelt dersom norske forskere risikerer å ikke få publisere i det som anses som de beste og mest relevante tidsskriftene.

Disse medlemmer registrerer bekymringen hos enkelte høringsinstanser for hvordan man skal kunne ivareta kvalitet for norsk forskning etter innføringen av Plan S. Det fremstår som uklart hvordan Plan S faktisk vil kunne ivareta kvalitet, og hvordan en skal unngå overpublisering når det legges opp til sterke økonomiske insentiver for kvantitet gjennom betaling per publisering. Disse medlemmer deler bekymringen og ønsket om at det i forkant av implementeringen av Plan S må stilles krav om etablering av solide systemer for å ivareta kvalitetsaspektet i publisering av forskning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til den åpne høringen og innspillene fra forskningsmiljøene til støtte for representantforslaget og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen involvere forskningssektoren i konkretiseringen av gjennomføringen av Plan S.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle fagmiljøer fortsatt vil ha relevante kanaler å publisere sine forskningsresultater i.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at kvalitet og ikke ressurser avgjør hvem som har muligheten til å publisere forskningsresultater.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for, og utrede mulige overgangsordninger ved innføring av Plan S.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at Plan S ikke er i strid med norsk lovgivning om opphavsrett.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan norsk fagspråk kan ivaretas og sikres i overgangen til åpen publisering.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen involvere forskningssektoren i konkretiseringen av gjennomføringen av Plan S.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre at alle fagmiljøer fortsatt vil ha relevante kanaler å publisere sine forskningsresultater i.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre at kvalitet og ikke ressurser avgjør hvem som har muligheten til å publisere forskningsresultater.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for, og utrede mulige overgangsordninger ved innføring av Plan S.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen sikre at Plan S ikke er i strid med norsk lovgivning om opphavsrett.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:107 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Knutsdatter Strand og Marit Arnstad om å ivareta norske forskningsmiljøer ved innføringen av Plan S – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 28. mai 2019

Roy Steffensen

leder

Nina Sandberg

ordfører

VEDLEGG

Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråd Iselin Nybø til utdannings- og forskningskomiteen, datert 30. april 2019

Uttalelse om representantforslag om å ivareta norske forskningsmiljøer ved implementeringen av Plan S

Stortinget sluttet seg til målet om åpen publisering første gang i 2005 og har gjentatt tilslutningen flere ganger etter det. Granavolden-plattformen slår fast at regjeringen vil gjøre forskningen mer tilgjengelig ved å stimulere til mer åpen forskningsformidling og mer åpne data.

I september 2018 gikk Norges forskningsråd sammen med en rekke andre nasjonale forskningsråd i Europa, Europakommisjonen og det europeiske forskningsrådet (ERC) om å kreve umiddelbar åpen tilgang til alle vitenskapelige publikasjoner fra forskning som er finansiert av disse institusjonene fra 2020. Dette initiativet har fått navnet Plan S, og initiativtakerne kaller seg cOAlition S. Senere har flere europeiske finansører sluttet seg til. Det samme har finansører i Afrika og i Midt-Østen samt private finansører som Wellcome Trust og Gates Foundation. Kina, som er verdens største produsent av vitenskapelige artikler, uttrykte tydelig støtte til Plan S i desember og gjentok og spesifiserte støtten i mars. India, verdens tredje største produsent av vitenskapelige artikler, uttrykte støtte til Plan S i februar. Ny Chief Scientific Advisor er på plass i USA, og cOAlition S er i samtale med ham.

Etter kravene i Plan S vil følgende type publisering aksepteres som åpen: (i) publisering i tidsskrifter eller plattformer med åpen tilgang (dvs. gull åpen tilgang), (ii) deponering og tilgjengeliggjøring av artikler i åpent arkiv uten sperrefrister (dvs. grønn åpen tilgang, med tilgjengeliggjøring av artikkelen fra publiseringstidspunkt), (iii) åpen publisering i hybrid-tidsskrifter som inngår i en overgangsavtale, dvs. lukkede tidsskrifter som har en forpliktende plan om å bli åpne i løpet av få år (såkalte publiser og les-avtaler). Det er også et krav at forfatteren beholder rettighetene uten restriksjoner, og at publikasjonen publiseres med en åpen lisens, fortrinnsvis en Creative Commons Attribution License CC BY.

Creative Commons-lisensene ble etablert internasjonalt i 2001 som en standard for deling som sikrer at verk kan utgis, deles og ev. remikses på tvers av jurisdiksjoner og landegrenser. De ble implementert og oversatt i Norge i 2004 av Creative Commons Norge (<https://creativecommons.no>). Det finnes seks forskjellige CC-lisenser, fra den mest åpne CC-lisensen, som tillater kommersiell bruk og bearbeidelse av verket, til den mest restriktive CC-lisensen, som ikke tillater noen av delene. CC-lisensene er etablert i en trelagsmodell, der

lisensene er publisert og leselige for henholdsvis jurister, vanlige brukere og maskiner.

cOAlition S arbeider nå med de endelige retningslinjene for iverksettelsen av Plan S etter en innspillsrunde nasjonalt og internasjonalt. Retningslinjene skal ferdigstilles før sommeren 2019.

I Norge er det Unit – Direktoratet for IKT og felles tjenester i høyere utdanning og forskning som forhandler abonnementsavtaler med forlagene. I juli 2018 sendte Universitets- og høyskolerådet (UHR) et brev til Unit med tittelen "Støtteerklæring til felles strategi for forhandlinger om åpen tilgang til vitenskapelige artikler". Der støtter UHR at forhandlingene gjennomføres med krav om at norske artikler skal være åpent tilgjengelige ved publiseringstidspunktet samt at åpen publisering ikke skal øke total kostnadene: "UHR mener at en videreføring av dagens abonnementsystem ikke er bærekraftig for norske UH-institusjoner ... UHR anbefaler at man revurderer fornyelse av avtaler som ikke møter de før nevnte prinsippene."

Flere måneder før Plan S ble lansert hadde med andre ord universitetene og høyskolene uttrykt støtte til et krav om umiddelbar åpen tilgang til norske forskeres artikler i forhandlinger med forlagene. Målet er å gå bort fra å betale abonnement for å lese forskningsresultater og isteden betale for koordinering av kvalitetssikring og redaksjonelt arbeid, helst i form av forskjellige typer kollektive avtaler. I en overgangsfase vil dette i mange tilfeller ta form av såkalte publiser og les-avtaler. Slike avtaler har den fordel at forskerne ikke vil merke forskjell fra dagens system, fordi de ikke behøver å tenke på å betale artikkelavgifter. Gjennom avtalen opprettholdes lesetilgangen til abonnementstidsskriftene samtidig som publiseringskostnadene er dekket innenfor avtalen. Det er også et uttalt mål at markedet for publiseringstjenester til academia skal endres, slik at flere av fordelene som følger med velfungerende markeder skal komme samfunnet til gode.

Det er liten tvil om at Plan S gir støtte til forlagsforhandlingene. 15. mars inngikk Norge en publiser og les-avtale med storforlaget Wiley, som gir norske forskere anledning til å publisere åpent samtidig som de har lesetilgang til forskningsartikler i ca 1 500 av Wileys tidsskrifter. 12. april undertegnet Norge en avtale med Elsevier, verdens største forskningsforlag. Den sikrer at norske forskere kan publisere artiklene sine åpent uten ekstra kostnad i de aller fleste av Elseviers tidsskrifter. Norge er det første landet som inngår en avtale med Elsevier som gir en tydelig dreining mot åpen tilgang. Et betyde-

lig antall artikler kan publiseres åpent hvert år uten at det blir noe dyrere. Avtalen gjør at den store majoriteten av norske forskere kan publisere sin forskning åpent i Elseviers tidsskrifter, den vil omfatte 90 prosent av den norske publiseringen. Videre vil Elsevier støtte Norge i forhandlingene om å åpne viktige tidsskrifter som Elsevier utgir på vegne av The Lancet og Cell Press for norske forskere. Forlaget vil også støtte Norge i forhandlingene med forskjellige vitenskapelige foreninger som eier tidsskrifter som Elsevier utgir og som det er viktig for norske forskere å få åpnet. Unit fortsetter forhandlingene med forlagene Springer Nature og Taylor & Francis med sikte på å inngå tilsvarende publiser og les-avtaler også med dem. Disse fire forlagene dekker 70 pst. av den norske vitenskapelige publiseringen. Som resultat av et tiltak i regjeringens Meld. St. 25 (2016-2017) Humaniora i Norge er en del viktige norske humanistiske og samfunnsvitenskapelige tidsskrifter av høy kvalitet allerede åpne.

Med denne bakgrunnen vil jeg kommentere stortingsrepresentantene Marit Knutsdatter Strand og Marit Arnstads konkrete forslag.

1. Stortinget ber regjeringen involvere forskningssektoren i konkretiseringen av gjennomføringen av Plan S.

Kunnskapsdepartementets politiske ledelse har i løpet av det siste halvåret hatt tre møter om Plan S med lederne for universitetene og høyskolene. På det siste møtet deltok lederen for Forskningsinstituttene fellesarena som observatør. Videre har politisk ledelse hatt et eget møte om Plan S med hovedsammenslutningene. Departementet har også bedt UHR Publisering – Det nasjonale publiseringsutvalget om råd. Der er alle de forskningsutførende sektorene representert: universitetene, høyskolene, forskningsinstituttene og helseforetakene. Kunnskapsdepartementets underliggende organer Norges forskningsråd og Unit har også avholdt en rekke møter om Plan S: åpne innspillmøter på universitetene, møter med direktørene på alle forskningsinstituttene, møter med kritikere av Plan S på PRIO og UiO og møter med forskernes fagforeninger. Gjennom disse møtene samt den nasjonale og internasjonale innspillsrunden til Plan S mener jeg at regjeringen har involvert forskningssektoren, og jeg vil fortsette å involvere alle berørte parter så godt som mulig i gjennomføringen av Plan S.

2. Stortinget ber regjeringen sikre at alle fagmiljøer fortsatt vil ha relevante kanaler å publisere sine forskningsresultater i.

Akademisk publisering ivaretas av private næringsaktører. Det er begrenset hva regjeringen kan bestemme eller sikre når det gjelder tidsskrifter som er eid av private forlag eller av vitenskapelige foreninger. Myndighete-

ne må arbeide gjennom å stille internasjonalt koordinerte krav til kvalitetssikringstjenester, redaksjonelle tjenester og pris. Plan S er nettopp en slik internasjonal harmonisering av kravene om åpen publisering.

Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler slår fast at innen 2024 skal alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler være åpent tilgjengelige. Det slås også fast at for å nå målet må både forskere, fagmiljøer, forskningsinstitusjoner, forskningsfinansierende institusjoner og myndigheter bidra. Det viktigste vi kan gjøre i tiden fremover er derfor å fortsette samarbeidet om å identifisere hvilke tidsskrifter det er viktigst for norske forskere å få åpnet og samarbeide om hensiktsmessige finansieringsmodeller som skaper minst mulig bry for forskerne.

cOAlition S har sagt at for å sørge for god dekning av åpne publiseringskanaler innenfor alle fagfelter, vil koalisjonen gjennomføre behovsanalyser og bidra med støtte til etablering og/eller overganger for tidsskrifter på områder hvor det er et særlig behov for dette.

Jeg viser for øvrig til forlagsforhandlingene nevnt innledningsvis, der vi i løpet av våren har sikret publiser og les-avtaler med to av de største aktørene i markedet.

3. Stortinget ber regjeringen sikre at kvalitet og ikke ressurser avgjør hvem som har mulighet til å publisere forskningsresultater.

Det er grunn til å minne om hvor vi vil. Vi ønsker åpen publisering i tidsskrifter med god kvalitetssikring (fagfelleevaluering og redaksjonelt arbeid) og publisering med høy teknisk standard (åpne API-er, mulighet for indeksering, maskinlesbarhet, gjenfinnbarhet og langtidslagring). Vi ønsker at det skal være gratis for enkeltforskere både å publisere og å lese – og naturligvis – gratis for alle å lese. Vi ønsker at dagens pengestrømmer omdirigeres fra abonnement til å betale for kvalitetssikring og publisering, med mål om kollektive løsninger og nasjonale publiseringsavtaler. Slike løsninger og avtaler vil måtte komme i forskjellige fasonger og utgaver, fordi det er betydelige forskjeller mellom fagområdene, mellom store og små forlag og mellom forskningsinstitusjonene. En og samme løsning vil ikke passe for alt og alle, men alle forskere skal og må kunne publisere sin forskning åpent.

Max Planck-selskapet (en av verdens fremste forskningsorganisasjoner) har vist at det er nok penger i publiseringssystemet i dag til å vende tidsskriftene fra å være lukkede til å bli åpne.

Forskningsrådet har siden 2014 hatt en ordning der institusjoner kan få dekket opptil 50 prosent av artikkelavgiftene ved åpen publisering (STIM OA), og ordningen er nylig blitt forlenget med tre år. Forskningsrådets målsetting med støtteordningen har vært å bidra til at institusjonene etablerer rutiner og finansieringskilder for kostnader ved åpen publisering.

4. Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for å utrede mulige overgangsordninger ved innføring av Plan S.

Det er flere forhold knyttet til Plan S og publisering vi trenger bedre kunnskap om. Ettersom akademisk publisering er et internasjonalt fenomen, er det mest hensiktsmessig å utrede disse spørsmålene sammen. Det pågår nå flere internasjonale utredninger som belyser ulike problemstillinger og spørsmål som er blitt aktualisert som følge av Plan S. Sammen med European University Association utreder vi (gjennom Unit) sannsynlige scenarier dersom publiser og les-avtaler blir den dominerende modellen for lisensiering og innkjøp av åpne tidsskrifter. Gjennom slike avtaler betaler vi som sagt for å sikre åpen publisering av artikler, samtidig som lesetilgang til artikler som ennå ikke er åpne i abonnementstidsskriftene opprettholdes. Stiftelsen Wellcome Trust og UK Research and Innovation utreder strategier og forretningsmodeller spesielt for vitenskapelige foreninger (Learned Societies) som utgir tidsskrifter, sånn at slike foreninger kan tilpasse seg åpen publisering og fortsatt drive godt. Som en del av cOAlition S og gjennom Science Europe utreder Forskningsrådet som nevnt behovene for åpne publiseringskanaler på de ulike fagområdene for å identifisere hvor det er størst behov for å øke andelen åpne tidsskrifter. Fra Norge bidrar UHR-Publisering – Det nasjonale publiseringsutvalget i dette arbeidet, sammen med miljøet i Unit som arbeider med åpen tilgang og Norsk vitenskapsindeks. Videre utreder koalisjonen hvordan ulike tjenester som Directory of Open Access Journals (DOAJ), Directory of Open Access Repositories (DOAR) og Efficiency and Standards for Article Charges (ESAC) kan tilpasses kravene som stilles i Plan S. Det er viktig å sørge for gode verktøy for kvalitetssikring av publiseringskanaler og åpne arkiver for forskersamfunnet.

Jeg vil avvente den endelige veilederen til implementeringen av Plan S og se hva cOAlition S sier der om overgangsordninger og tidsløp før jeg vil vurdere ytterligere utredninger.

5. Stortinget ber regjeringen sikre at Plan S ikke er i strid med norsk lovgivning om opphavsrett.

Jeg viser til Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler, til Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata, og til prinsippene som ligger til grunn for Units forhandlinger om publiser og les-avtaler med de vitenskapelige forlagene. Jeg viser også til krav i Plan S om at forfatter/institusjon beholder opphavsrett og gir en ikke-eksklusiv tilatelse (lisens) til å utnytte forskningen og til cOAlition S' utredning av spørsmål knyttet til behovet for at vitenskapelige forfattere/institusjoner beholder nødvendige rettigheter slik at forskningsresultater kan gjøres umid-

delbart tilgjengelige, samt spørsmål knyttet til bruk av forskjellige CC BY-lisenser.

På bakgrunn av dette har jeg bedt Unit om å utrede rettighets- og lisensspørsmål i forbindelse med åpen publisering av vitenskapelige arbeider og datasett i Norge, herunder spørsmål om forskningsinstitusjonenes ansvar og rettigheter som arbeidsgivere og problemstillinger knyttet til bruk av CC-lisenser. Jeg har bedt om at utredningen gjøres i samarbeid med Norges forskningsråd og Universitets- og høyskolerådet. Utredningen skal leveres til Kunnskapsdepartementet innen 1. september 2019.

